

ÍNDIX

Proemi de Mons. Joan-Enric Vives	7
Pròleg de Francesc Torralba	13
Una panoràmica de l'estat de la terra a la llum de <i>Laudato si'</i> , del papa Francesc, de Lluç Torcal	17
El vincle entre natura i espiritualitat: cap a un nou paradigma, de Josep Maria Mallarach	37
Vers una ecologia integral. Comentari a <i>Laudato si'</i> , de Francesc Torralba	57

PROEMI

En aquest petit llibre que tinc el goig de presentar s'hi apleguen tres textos sobre la crisi ecològica que estem patint. S'hi recullen les tres ponències que varen tenir lloc el dia 2 de juliol del 2016 a la parròquia de Sant Julià de Lòria al Principat d'Andorra, organitzades per la Càtedra de Pensament Cristià del Bisbat d'Urgell. A través de les tres ponències s'estudia, també, l'encíclica *Laudato si'* del papa Francesc.

Laudato si' no és una encíclica verda, en un sentit reduccionista. És una lloança de la vida i una crida a tenir cura de la casa comuna. Proposa una ecologia integral que va més enllà de la cura exclusiva de la creació, abastant aspectes econòmics, socials, culturals i de vida personal quotidiana des de la perspectiva del bé comú. A l'encíclica s'explicita la relació entre els pobres i la vulnerabilitat de la creació: l'ambient humà i l'ambient natural es degraden junts (LS 48), de tal manera que ambdós ambients cal afrontar-los de manera conjunta. En aquest sentit, no hi ha dues crisis, la mediambiental i la social; n'hi ha una de sola que exigeix una conversió ecològica.

Els problemes mediambientals i socials tenen una mateixa arrel: les relacions de l'ésser humà amb la realitat que l'envolta, relacions que han estat marcades pel paradigma

tecnocràtic, que és l'expressió d'un antropocentrisme desviat i despòtic. La resposta a aquests problemes no pot ser altra que una ecologia integral que ressituï l'ésser humà dins de la casa comuna.

Tal com diu el papa Francesc, la persona està cridada a senyorejar la creació. Ser *dominus*, senyor de la naturalesa, no és projectar humanament sobre ella una imatge despòtica de Déu que abusa de les seves criatures. És senyorejar, primerament, com a fill, reconeixent el seu caràcter de criatura, també dependent de l'àmbit de la vida.

El papa Francesc ens exhorta a viure un canvi interior, una transformació radical, perquè no podem pretendre sanar la nostra relació amb la naturalesa i amb l'ambient sense sanar les relacions bàsiques entre els éssers humans. Tenim necessitat de néixer de nou, per això proposa una mirada distinta, un pensament, una política, un programa educatiu, un estil de vida i una espiritualitat noves.

Aquesta conversió ecològica que defensa l'encíclica implica incorporar nous estils de vida, de producció i de consum. Exigeix el conreu de virtuts sòlides, entre les quals esmenta l'austeritat, la contemplació agraïda, la cura de la fragilitat dels pobres i del medi ambient. Tot això permetrà desenvolupar una mística que ens animi, ens impulsi i ens encoratgi.

Què implica la conversió ecològica? Deixar brotar les conseqüències de la trobada personal amb el Crist en les relacions amb el món que ens envolta. No hi ha conversió, però, sense presa de consciència, perquè conversió —*metànoia*, en grec— significa un canvi del cor, derivat d'una presa de consciència. El papa Francesc denuncia que manca consciència de la degradació del planeta i que hem assistit inconscients

a aquest tema com si no anés amb nosaltres. La ceguesa és el problema i no la maldat.

La creació no ens pertany. És un do de Déu fràgil que hem de conservar. Nosaltres mateixos som do. El fet de ser criatures, d'haver estat creats per Déu a la seva imatge i semblança ens exigeix mantenir un diàleg obert amb els altres i amb el nostre entorn. La necessitat de respecte pel medi ambient no emana solament ni prioritàriament d'una necessària sostenibilitat, sinó de quelcom més profund i substancial: del fet de ser éssers relacionals, fets per a estimar, oberts constitutivament als altres.

El respecte per la casa comuna no és solament una necessitat de deixar als altres un món habitable; és la responsabilitat profunda que viu el qui s'ha adonat que dominació no significa arbitrarietat. Dominar no significa posseir i menys encara usar indiscriminadament els altres; és senyorejar respectant la llei que el Creador ha imprès en la realitat.

El papa Francesc defensa una ecologia integral. Aquesta és una de les propostes més originals de l'encíclica. Significa entendre la naturalesa com un lloc privilegiat en el qual experimentar la comunió universal que suposa la trobada profunda amb el Creador, amb tota la família humana i amb cada criatura.

L'ecologia integral és un ideal que incorpora el que és humà i el que és social. Vivim en una societat que contamina i que genera exclusió. Ambdós aspectes són dues cares de la mateixa crisi i exigeixen una solució integral que només pot néixer d'un humanisme integral (bella expressió de Jacques Maritain) i integrador. Les solucions, doncs, han de ser integrals perquè han de donar resposta a les dues cares del pro-

blema ecològic, però també perquè solament podem afrontar solucions a l'alçada de l'ésser humà si prenem en consideració l'obertura a la transcendència com a horitzó últim del desenvolupament. Només des de la comprensió d'aquest fi podem somiar amb noves configuracions socials, polítiques i humanes que facin compatible el respecte essencial amb el medi ambient i l'eradicació de la pobresa.

També la millora de la qualitat de vida ha de ser entesa d'una manera integral. Els escenaris en els quals transcorre la nostra vida condicionen la nostra manera de viure, sentir i actuar. Quan un ambient és desordenat, caòtic o carregat de contaminació visual i acústica, l'excés d'estímul ens desafia a intentar configurar una identitat integrada i feliç. La nostra possibilitat de desenvolupament i de felicitat està fortament vinculada a la cura del nostre entorn vital, perquè ens ofereix el marc per a l'obertura de la nostra mirada a la petjada del diví.

L'ecologia integral, tal com és descrita a *Laudato si'*, no pot ser separada de l'ideal del bé comú. El bé comú, tal com es diu a *Gaudium et spes* 26, consisteix en el conjunt de condicions que propicien el procés de perfeccionament humà. No és concebible, per tant, un ideal de bé comú que no consideri de manera clara la rellevància del medi ambient per dotar-nos de condicions que ens permetin abordar un camí d'humanització.

Un plantejament ecològic integral no pot, tampoc, estar desvinculat de la idea de sostenibilitat, entesa com una recerca de la justícia intergeneracional. És a dir, la justícia i la recerca del bé comú no estan solament referides al temps present, sinó que requereixen una concepció diacrònica de la

justícia. Les generacions futures mereixen rebre el llegat d'un medi ambient digne i de qualitat, on també ells puguin abordar un procés de desenvolupament integral i experimentar l'ecologia integral proposada pel papa com a via de connexió amb el transcendent.

En darrer lloc, l'encíclica planteja la necessitat de recuperar la serena harmonia amb la creació, contemplar el Creador que viu entre nosaltres i en el que ens envolta, la presència del qual hem d'aprendre a entreveure en les realitats naturals.

El papa conclou que l'ecologia integral implica l'amorosa consciència de no estar desconnectats de les altres criatures, de formar amb els altres éssers de l'univers una preciosa comunitat universal.

Laudato si' ha tingut una ressonància significativa dins i fora de l'Església en contrast, tal vegada, amb altres documents del seu gènere. Això reflecteix l'interès i les expectatives que el papa Francesc ha fet néixer amb els seus gestos i la seva manera renovada d'exercir el papat.

Tant de bo aquest petit llibre sigui un instrument valuós per examinar la nostra relació amb el medi ambient i per millorar la nostra condició de custodis de la creació.

Joan-Enric VIVES,
Arquebisbe d'Urgell

PRÒLEG

Una consideració a fons del problema ecològic no implica senzillament una preocupació per les conseqüències sobre la qualitat de vida de les persones i de les generacions futures, sinó que comporta una reconsideració completa del nostre paradigma antropològic actual. En aquest sentit, solament és possible la transformació ecològica si es produeix una vertadera revolució antropològica en la qual l'ésser humà es contempli com una entitat interrelacionada amb el conjunt de la creació.

Des de diferents tradicions religioses i espirituals es defensa que existeix una interrelació entre tots els éssers. Així, per exemple, des del budisme s'afirma la inexistència d'una essència individual i independent, i, per tant, la interrelació de tot el que existeix. Aquesta intuïció sobre la realitat condueix a una mirada respectuosa i compromesa amb el conjunt de la naturalesa.

Aquesta intuïció de la interdependència de tots els éssers ha estat acollida pel pensament ecologista com un principi rellevant. En 1973, Arne Naess distingia dues aproximacions al problema ecològic: una superficial que posava l'atenció en les conseqüències per a l'home, i una altra de profunda que implicava una visió nova de l'ésser humà en el qual aquest

és contemplat des d'una perspectiva relacional amb el medi ambient.

En el camp cristià, una visió així, basada en la interrelació de tots els éssers, sembla, d'entrada, perillosa en la mesura que pot conduir a igualar l'ésser humà a la resta dels éssers de la creació i, fins i tot, podria derivar en un panteisme. No obstant això, hi ha hagut autors que han desenvolupat una lectura cristiana d'aquesta intuïció de la interrelació de tots els éssers. La teòloga Sallie McFague, per exemple, ha desenvolupat aquesta idea tot presentant la proposta d'una antropologia ecològica en la seva obra, *A new Climate for Theology: God, the World and Global Warming* (2008).

Enfront d'una visió individualista de l'ésser humà, McFague ens exhorta a concebre l'ésser humà d'una altra manera. Som part i fruit d'allò creat, som el resultat d'una evolució. El que ens fa diferents és la consciència, el fet que siguem els únics que sabem, la qual cosa ens fa més responsables de la resta de la creació. Aquesta consciència que ella anomena *alfabetització ecològica* ens ha de conduir a viure conscients del fet que tot està relacionat amb tot.

En l'encíclica *Laudato si'* del papa Francesc opta per respondre clarament al repte de l'ecologia profunda anant més enllà de l'estudi dels efectes que té la crisi ecològica per a l'ésser humà. El papa Francesc rellegeix la idea d'interrelació de tots els éssers des del pensament de sant Tomàs d'Aquino. Segons l'autor de la *Summa Teològica*, l'univers és un tot unificat des del punt de vista de Déu, perquè tots els éssers participen de Déu i de l'ordre que Ell ha imprès en la creació. Això li permet parlar d'un bé còsmic del conjunt de l'univers, d'un ordre de les criatures, en el qual la persona ocupa el cim perquè pot donar glòria a Déu amb la seva raó. No obstant

això, l'ésser humà no deixa de ser una part d'aquest tot que és l'univers, una part conscient, fràgil i efímera, que té la tasca especial de preservar-lo i de conduir-lo cap al seu bé.

Aquesta és, doncs, la intuïció de la interrelació de tots els éssers recollida a *Laudato si'* i presentada com a principi de magisteri catòlic: existeix una interrelació entre totes les criatures de l'univers que és una expressió del projecte de Déu, la qual cosa implica “una relació de reciprocitat responsable entre l'ésser humà i la naturalesa” (LS 67). En ser totes les criatures creades per Déu, “estem units per llaços invisibles i conformem una espècie de família universal” (LS 89). Aquesta interrelació es dona també en el temps a través de l'evolució (LS 83). Això no nega la preeminència de l'ésser humà com a ésser creat a imatge i semblança de Déu (LS 81-90), senzillament ens condueix a valorar la creació no humana perquè hi descobrim el reflex de Déu (LS 87) i la presència de l'Esperit en tota la creació (LS 88).

El papa Francesc denuncia l'actual paradigma tecnocràtic que s'imposa de manera forçada i que cerca el domini i el control de la realitat (LS 108). Aquest paradigma implica una visió fragmentada de la realitat incapaç de fer una valoració completa de conjunt (LS 110). Per assolir aquest repte, és decisiva una autèntica conversió ecològica per adonar-se de la interdependència de la creació (LS 217).

Sobre aquestes qüestions tracta aquest petit llibre que em plau prologar. La temàtica no deixarà indiferent ningú perquè d'una manera directa o indirecta ens afecta a tots. Les tres mirades que s'hi apleguen ofereixen una visió panoràmica dels grans reptes que cal que assumim col·lectivament per deixar un món habitable a les generacions futures.

Francesc TORRALBA

UNA PANORÀMICA DE L'ESTAT DE LA TERRA A LA LLUM DE *LAUDATO SI'* DEL PAPA FRANCESC

LLUC TORCAL

Ara fa una mica més d'una any, el papa Francesc ens sorprenia a tots amb una encíclica que, tot i que havia estat anunciada, era molt esperada. L'encíclica introduïa de ple, al pensament social de l'Església, el problema de la cura de la nostra casa comuna, el problema de l'ecologia i de la crisi socioambiental que està vivint aquesta humanitat d'inicis del tercer mil·lenni, una crisi que, ras i curt, pot acabar fonamentalment amb l'existència i la presència dels homes al planeta Terra, a més de moltes altres espècies.

Introducció

En efecte, l'encíclica *Laudato si'* representa un nou element de la doctrina social de l'Església i, per tant, el seu contingut s'ha d'integrar dins del magisteri de l'Església i no es pot qualificar d'opinió o de concessió a les modes del temps. L'encíclica, com a part de la doctrina social de l'Església que és, no tracta simplement del problema ecològic i ambiental des d'una perspectiva teòrica sinó que està enfocada clarament a l'acció a través d'un procés de conversió ecològica integral. Aquest procés de conversió integral, precisament pel seu abast, no es queda en la immediatesa, sinó que obre el cor

a una mirada contemplativa capaç de lloar Déu per les seves obres i treballar per la guarició de la nostra casa comuna, del nostre planeta. Aquesta mirada, per tant, veu l'univers com un misteri que invita a descobrir un missatge d'harmonia universal que evoca el misteri més profund de la comunió i del destí comú de tota la creació. Per aquesta raó, tota la vida cristiana, tot tipus de vida cristiana, en virtut de la dimensió profètica que li confereix el baptisme, està cridada a viure sota el signe d'aquesta conversió integral que el papa proposa.

L'encíclica analitza detalladament tots els vectors ambientals i fa una diagnosi clarivident de la situació en què es troben, les causes que han conduït a la situació actual i algunes de les reaccions que aquestes situacions comporten. En fer aquesta anàlisi detallada, el papa assumeix com a propi tot el coneixement que la ciència del nostre temps ha assolit sobre l'estat del planeta. De manera col·lateral, procedint per aquesta via, el papa ens diu que el diàleg de la religió amb la ciència no solament és necessari sinó que es pot convertir en font de coneixement de Déu i de la seva creació: en poques paraules, el llibre de la naturalesa té en la ciència un intèrpret legítim. Aquesta mirada es completa gràcies a la llum que ve de la fe: l'univers és un misteri que invita a descobrir un missatge d'harmonia universal que evoca un misteri més profund de comunió i destí comú.

Les raons profundes del desastre ecològic que vivim no poden sinó trobar-se en la violència que hi ha al cor de l'home (cf. LS 2). La resposta a la crisi ecològica global passa per la conversió a un ecologia integral, és a dir, una transformació envers tot allò que és comú i que només amb la integració

del que és comú pot començar a resoldre's. Aquesta ecologia integral ha d'incloure en si mateixa les dimensions ambientals, evidentment, però també econòmiques, socials, culturals, de la vida quotidiana... sempre per obrar en benefici del bé comú, l'única font capaç d'assolir una justícia vertadera i perdurable.

El papa proposa una sèrie valenta de línies d'acció que impliquen tots els agents i elements que configuren les societats humanes, entre elles també les religions. L'esperança de la humanitat rau en la seva capacitat de convertir-se i deixar-se educar per engendrar una mirada nova envers la casa comuna on habitem que creï una espiritualitat nova, trinitària, forjadora de goig i de pau, que gestioni els recursos naturals tot contemplant-los.

El clam de la nostra casa comuna

“La nostra casa de tots és també com una germana, amb la qual compartim l'existència, i com una mare bella que ens acull entre els seus braços” (LS1)

L'encíclica, adreçada als cristians i a tots els homes i dones de bona voluntat, acull el clam de la nostra casa comuna que és “també com una germana, amb la qual compartim l'existència, i com una mare bella que ens acull entre els seus braços” (LS 1) i enfoca el problema d'aquest clam des d'una perspectiva netament teològica. La voluntat del papa és invitar-nos a tots plegats a realitzar una conversió ecològica integral (cf. LS 217) que parteixi de la trobada amb Jesucrist i deixi brollar totes les conseqüències que se'n derivin.

“Si «els deserts exteriors es multipliquen en el món perquè s’han estès els deserts interiors»,¹ la crisi ecològica és una crida a una profunda conversió interior. Però també hem de reconèixer que alguns cristians compromesos i orants, sota una excusa de realisme i pragmatisme, solen burlar-se de les preocupacions pel medi ambient. Altres són passius, no es decideixen a canviar els seus hàbits i esdevenen incoherents. Els fa falta llavors una conversió ecològica, que implica deixar brotar totes les conseqüències de la seva trobada amb Jesucrist en les relacions amb el món que ens envolta. Viure la vocació de ser protectors de l’obra de Déu és part essencial d’una existència virtuosa, no consisteix en quelcom opcional ni en un aspecte secundari de l’experiència cristiana” (LS 217).

Per això, la invitació a realitzar urgentment aquesta conversió no neix de modes politicsocials sinó de l’exigència que es desprèn del mateix Evangeli de Jesucrist i de la seva lluita contra el mal del món. Aquesta llum sota la qual el papa ens fa mirar els problemes de la casa comuna, ens fa descobrir que aquests problemes no són només de tipus ambiental o de tipus social, sinó que tant els uns com els altres estan imbricats mútuament formant una veritable problemàtica ecosocial o bé socioambiental.

“Quan es parla de «medi ambient», s’indica particularment una relació, la que existeix entre la natura i la societat que l’habita. Això ens impedeix d’entendre la natura com quelcom separat de nosaltres o com un mer marc de la nostra vida. Hi estem inclosos, en som part i estem interpenetrats.

1. BENET XVI, homilia en el solemne inici del ministeri petrí (24 d’abril de 2005): AAS 97 (2005), 710.

© dels textos: Lluç Torcal Sirera, Josep Maria Mallarach Carrera
i Francesc Torralba Roselló, 2016

© del proemi: Joan-Enric Vives i Sicília, 2016

© del pròleg: Francesc Torralba i Roselló, 2016

© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L, 2017

Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

editorial@pageseditors.cat

www.pageseditors.cat

Primera edició: juny de 2017

ISBN: 978-84-9975-851-0

DL L 252-2017

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L

www.bobala.cat

↵ imprès a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.